

Web Kerikata.hu

Google Hirdetések

Ernsting's

Ernsting's Family.de

Preiswert shoppen

Preiswert shoppen

Preiswert shoppen

family Online-Shop!

Gaspar Ramos Ortiz, salamancai diák naplója 1568-69-ből

(Iskolakultúra, 1997/9. sz.)

© 1997 Ambrus Attiláné Dr. Kéri Katalin egyetemi docens

Salamanca. A művelődés- és neveléstörténet kutatója számára ismerősen cseng a spanyol város neve, a szélesebb olvasóközönség viszont kevésbé ismeri. A város a Tormes partján – amelyet neveztek már „spanyolországi Athén”-nek, „leány Rómának”, és amelyről Lope de Vega úgy írt, hogy a legszebb város – évszázadokon át az Ibériai-félsziget egyik kulturális centruma volt. Egyeteme a XIII. századtól létezik, a híres intézmény hallgatója volt Gaspar Ramos Ortiz, akinek naplója a neveléstörténet egyik érdekes forrása.

León és Kasztília nemesei a XII. század végéig Párizsba küldték tanulni fiaikat ebben az időben azonban kezdtek spanyol földön is megszerveződni azok a klerikus iskolák, amelyekből a XIII. században felnövekedtek az első egyetemek. Először Palenciában (1212), majd Salamancában és Valladolidban nyitotta meg kapuit a studium generale.^[1] Salamanca ebben az időben rendkívül virágzó város volt, lakói földművelésből, szőlőtermesztésből és juhtenyésztésből éltek. Nemesi házak sokasága jelezte lakói jólétét, 33 temploma és 37 zárdája pedig a vallásos és kulturális életben elfoglalt kivételes helyzetét.^[2]

IX. Alfonz 1218-ban (vagy 1219-ben) alapította a felsőbb szintű oktatási központot, egy korábbi, nagy hírű klerikus iskolára alapozva azt.^[3] Mások 1226-ra teszik az alapítás évét, amikor a városban letelepedtek a domonkosok.^[4] 1243-ban III. (Szent) Ferdinánd megerősítette az intézmény kiváltságait, X. (Bölcs) Alfonz pedig „egyetem”-nek nevezte, és 1254-ben törvényeinek egy részét is az egyetem körülményeinek, fentartásának meghatározásáról hozta.^[5] 1255-ben IV. Sándor pápa bullájában a Salamancai Egyetemet is megemlíttette (a Bolognai, Párizsi és Oxfordi mellett) mint olyant, amelynek jogában áll az egész földkerekségen (in toto orbe terrarum) érvényes fokozatokat adományozni.^[6] Ettől kezdve nem csupán az Ibériai-félsziget lakói látogatták a főként jogi képzéséről híres egyetemet, hanem külföldről is szép számmal érkeztek tanulni vágyó fiatalok (és idősebbek...). A későbbi pápák is sorozatosan megerősítették és bővítették az egyetemnek nyújtott javadalmakat, amely a XV. században már valódi virágkorát élte. Az 1400-as évek végén évente több, mint 7000 diákja volt, és a spanyol uralkodók számos fontos döntésük előtt kikérték a tudós salamancai professzorok véleményét. Közismert például, hogy Izabella királynő Kolombuszt is Salamancába küldte tanácsért útja előtt, Diego de Deza baráthoz.^[7] A XV-XVI. században történészek, csillagászok, jogtudósok, írók, költők, grammatikusok és orvosok sokasága került ki a jeles intézmény falai közül, akik között megtalálhatjuk a spanyol aranykor kiválóságait. 1554-ben a Mexikóba települt Salazar azt írta latin dialógusaiban, hogy „Nincs Szicíliában olyan bőség gabonából, mint Salamancában doktorokból.”^[8]

A XVI. század – melyet Salamancában a tudós Luis de León neve fémjelez – az egyetem történetének legfényesebb időszaka. Ebből a századból való az a napló, amelynek segítségével bepillantunk a korabeli diákok mindennapjaiba. Nem lehet tudni, hogy akár Salamancában, akár másutt milyen mértékben volt elterjedt a naplózás az egyetemisták között, de az látszik a fennmaradt forrásokból, hogy többen is készítettek jegyzeteket – elsősorban kiadásaikról. Az írásunkban szereplő Gaspar Ramos Ortiz joghallgató naplója mellett (1568-69) megemlíthetjük például egy firenzei patricius családból származó diák, Girolamo da Sommaia naplóját is, amit 1603-07 között vezetett. A napló, mint forrás a fontosabbak – és kétségkívül az érdekesebbek – közül való, amennyiben a diákéletbe kívánunk betekinteni. Az egykori feljegyzések megőrizték számunkra azt a környezetet (tanulási eszközök, könyvek, ruhák, bútorok, élelmiszerek, játékok stb.), amely a régi diákokat körülvette. Naplóikban általában kevesebb szó esik magáról a tanulásról, és több a szabadidőről, szórakozásairól és pénzügyi gondjairól.

Gaspar Ramos Ortiz 1568. június 30-án érkezett Salamancába, 22 évesen. Naplója alapján megállapítható, hogy igen kevésbé fűlt a foga a jogi tanulmányokhoz, jöllehet felmenői között többen szereztek fokozatot e tárgyban.^[9] A fiú, akinek anyja még a szüléskor meghalt, saját feljegyzései szerint rendszeresen vitakozott atyjával az anyai öröksége miatt, és salamancai tanulmányai az otthonról való menekülést jelentették számára. „Mindig mondtam és erősítettem apámnak, hogy nem akarok tanulni, és csak azért csináltam mégis ezt, mert nem akart már eltartani, sem megtűrni a házában, és hogy ne haljak éhen, tanulni jöttem” – olvashatjuk a spanyol nyelven írott naplóban.^[10] Az egyetem jogi kara tehát nem csupán a felemelkedést, hanem magát a megélhetést is kínálta a fiatalembernek, aki egyetemi polgársága idején kevés érdeklődést mutatott a tanulmányok iránt.

Naplóbejegyzéseiből kiderül, hogy legelső dolga volt a városba érkezve az, hogy szállást keressen. Többször is változtatta lakóhelyét a 14 hónap alatt, elsősorban takarékosági okokból költözött mindig olcsóbb helyre. A ruhát is főként használtcikk-kereskedőktől szerezte be, aki Salamanca „Serranos” nevű utcájában adták-vették a diákok levetett holmijait. Aki a városba érkezett, itt vásárolt be, aztán tanulmányai végeztével ruhái és használati tárgyai visszavándoroltak ugyanazokhoz a kereskedőkhöz.^[11] Gaspar gyakorta írt arról naplójába, hogy zoknit, cipőt, körgallért, inget, papucsot, szövetet, selyemövet és kölnivizet vásárolt, és gondosan feljegyezte azokat a kiadásait is amelyeket a diák-egyenruha beszerzésére fordított.

Salamancában is kötelező volt a tóga, az egyetemi talár, és szabályzatokban tiltották a feltűnő színű zubbonyok, a kézzel varrott, finom kesztyűk és ingek, a „kérkedő”, selyemholmik viselését, csakúgy, mint a fegyverhordást. Az egyetemi hallgatók öltözéke a klerikusok sötét, egyszerű ruháihoz kellett, hogy hasonlítson.

Gasparnak pénze jelentős részét kellett élelmiszerek vásárlására fordítani, ahogy feljegyzéseiből kitűnik. Kenyér, hús, víz, bor és gyümölcs beszerzésére fordította pénzének csaknem negyed részét.^[12] Eme költségeinek mintegy felét tették ki a tanulási eszközökre kiadott költségei. Elsősorban jogi alap-tankönyveket vásárolt, amelyek elsajátítását az egyetemen előírták. Megvette például a „Római polgárjog” című művet, amely akkoriban is a jogi képzés egyik alapját jelentette az egyetemen. Vásárolt még spanyol törvénytudományok más műveiből is, mivel akkoriban Salamancában a tanároknak tilos volt lediktálniuk az előadásukat. Nem csupán könyvekre volt szüksége Gasparnak a tanuláshoz, hanem papírra, tintára, tintatartóra, tollkészletre, tollszárra, tollvágó-késre és ollóra, gyertyára, asztali könyvtartóra, olajmécsekre is. Adódtak egyéb kiadásai is: volt egy inasa, aki ügyes-bajos dolgai elintézésében segédkezett, rendszeresen fizetett egy asszonynak, aki mosott, főzött és takarított rá. 1568 nyarán 1 hónapot töltött betegágyban, és eközben három orvosnak fizetett az érvágásért, gyógyszerekért és kenőcsökért. Naplóbejegyzése szerint annyira betegnek érezte magát, hogy még misét is mondatott javulásáért. Ebben az évben összesen 21 ezer maravédit költött, ami ugyan nem volt rendkívüli összeg más diákok tanítási költségeit nézve, de jelentős kiadást jelentett Gaspar apjának. 1569 tavaszán végérvényesen megromlott a viszony apa és fia között, és hiába küldött haza ajándékokat a joghallgató, otthonról nem fedezték tovább salamancai költségeit. Így hát maga mögött hagyta a virágzó egyetemet, és Valladolid felé vette útját, ahol egy hidalgó lányával kötött gyors házasság megteremtette számára a viszonylagos felemelkedés lehetőségét.^[13] Hosszabb időre Itáliába ment, ahol Bibona herceg titkáráként kamatoztathatta Salamancában szerzett ismereteit.

Gaspar Ramos Ortiz, aki naplója szerint nem is akart salamancai diák lenni, nem vitte tovább nagybácsikái hagyományát, és nem lett jogtudós, sem hivatalnok. Második házasságából született lánya, Francisca azonban két olyan fiúnak adott életet, akik később fokozatot szereztek az egyetem jogi fakultásán. Am ezt Gaspar már nem érthette meg, mert 1631-ben, 85 évesen Ledesmában meghalt. Naplója révén azonban örökre bekerült azoknak a személyeknek a képzeletbeli névsorába, akiket a salamancai egyetem híres diákjai között emlegetnek.

JEGYZETEK

1. A. Forest – M. de Candillac – F. van Steenberghen: Historia de la iglesia. XIV. kötet – El pensamiento medieval. Edicep, Valencia, 1974. 642-644. o.
2. J. García Mercadal: Estudiantes, sopistas y pícaros. Ed. Plutarco, Madrid, 1934. 25. o.
3. M. F. Álvarez – L. E. Rodríguez San Pedro – J. A. Villar: The University of Salamanca. Eight Centuries of Scholarship. Ed. Universidad de Salamanca, Salamanca, 1992. 11. o.
4. Diccionario de historia eclesiastica de Espana. IV. kötet. Szerk.: Q. A. Vaquero – T. M. Martinez – J. V. Gatell. Inst. E. Florez, Madrid, 1975. 2639. o.
5. L. C. Vázquez: La vida estudiantil en la Salamanca clasica. Ed. Universidad de Salamanca, Salamanca, 1989. 28. o.
6. Uott. 48. és Diccionario... i. m. 2639. o.
7. Mercadal... i. m. 26. o.
8. Vázquez... i. m. 63. o.
9. A diák életrajzáról I.: L. E. Rodríguez San Pedro Bezares: Universidad moderna y promoción jurídica. El diario salmantino de Gaspar Ramos Otriz (1568-1569). In = Universidades españolas y americanas. Generalitat Valenciana, 1992. 458-462. o.
10. Diario de Gaspar Ramos Otriz. Biblioteca Universitaria de Salamanca, m. s. 702.
11. Pedro de Medina: Grandezas y cosas notables de Espana. Alcalá, 1595. fol. 224.
12. San Pedro Bezares... i. m. 466. o.
13. Uott. 460. o.